

Investigating Cultural Adaptation of Immigrants Case Study: Azeri Immigrants in Rasht

Saeid Nouri

MA of Sociology, University of Guilan, Iran

Hoda Hallajzadeh

Assistant Professor, Department of Sociology, University of Guilan, Iran

Masumeh Shenava

MA of Sociology, University of Guilan, Iran

*Corresponding author, e-mail: H.Hallajzade@guilan.ac.ir

Introduction

Nowadays, many people across the world immigrate for several reasons, such as war, work, education, etc. Now, different cultures, beliefs, values, opinions and customs in different societies will affect the personality structure and the trait of immigrants, tremendously, which can lead to positive or negative changes in behavior or even hurt these individuals. Hence, adaptation to culture and new customs for immigrants is a very necessary and considerable. (Kawandi, Safarai, 2013: 15)

Cultural adaptation is an issue happening in the cultural, social, psychological, political, demographic context, and so on. It stands to the reason that discussions about interdisciplinary research are more paid attention (Qaramlaki, 2006: 392). Growing immigration particularly from villages to cities and metropolises has been emerged and characterized by the anonymity of immigrants, individualism and the existence of diverse groups and subcultures that have to live together and survive under a dominant culture. Otherwise they would be drawn to cultural isolation. Nevertheless, the migration itself is one of the most complicated social phenomenon as it requires adaptability.

The main subject in this research is the examination of the compatibility of Azeri immigrants in Rasht city and groups which embrace the dominant culture and identity. Also, another question is: which groups resist against the common culture in Rasht?

Material & Methods

The research method was survey and the case study included 350 Azeri men and women over 14 years of residence duration of in Rasht, chosen based on cluster sampling method. In order to measure the reliability of the assessment tool, Cronbach's alpha method was used, and formal validity was utilized to evaluate the validity of the research.

The theoretical model used in this study was John Burry's four-side theory. In this theoretical model, based on each adaption pattern chosen by immigrants, social adaptation is comprehended from a theoretical and practical viewpoint.

Discussion of Results & Conclusions

Analyzing the research assumption, there was a significant relationship between the variables of ethnic belonging sense, residence duration, gender and positive attitude towards the host society and cultural adjustment, although there was no significant relationship between the criteria of age and immigrant's association with the cultural origin and culture community.

The analysis of the first hypothesis proved that

there was a significant relationship between ethnic belonging sense and cultural adaptation. People with a higher sense of ethnic belonging are proud of their ancestral and inherited city and their home.

The outcome of the second hypothesis demonstrated that there was no relationship between the immigrant's association with the original community and cultural compatibility. They are obliged to adhere to the dominant culture of the host society, even despite their connection to the original community.

The analysis of the third hypothesis of the research demonstrated that there was a significant relationship between the residence duration in Rasht and cultural adjustment.

People with longer residence will try to adopt themselves to the host community. However, immigrants, who live shorter, are more subject to follow the integration pattern and cultural adaptation.

The analysis of the fourth hypothesis proved that a positive attitude toward the host community also affect the acceptance of the dominant culture, positively. Over time (residence duration), the process of adaptation and adjustment to the host culture gradually

comes up, and immigrants show less resistance to the culture of the host community.

The fifth hypothesis, considering the relationship between the variability of gender and cultural adaptation, was confirmed. That is, the experience of living in a destination and host society for women and men leads different cultural adaptations. Women adaptation with the culture of the host community is higher. But, in men, the components of ethnic identity stick out more.

The sixth hypothesis, concerning the age and cultural adaptability of immigrants, was not approved, that is, increasing age and diversity of the generation did not affect the cultural adjustment of Azeri immigrants.

Since each culture has special and unique advantages and strengths, which can amplify the national culture of a country, it is suggested that these unique features strengthen and connect interculturalism. Rasht should be seen as a city of cultural diversity, whose citizens consider their own homeland.

Keywords: Immigration, Cultural Adaptation, Culturing, Azeri-speaking Immigrants, Relationship, Society, Theoretical Model.

References

- Pourbagheri, M. (2012) "Study of Identity and Adaptation of Azeri Cultures in Tehran (Death Abad District of Tehran and Eslamshahr City)." Master's thesis of Shahed University. In Persian
- Jamali, F. (2002) "Immigration, Cities and Adaptation of Migrants." *Journal of the Faculty of Literature and Humanities*, 182 (45): 61-81. In Persian.
- Haghighatian, M. Ghazanfari, A. & Taqavi, Q. (2008) "Investigating the Factors Affecting Cultural Reconciliation of Immigrants to Qaemieh City." *Social Science Journal of Shiraz*, 54 (1): 64-79. In Persian.
- Khaled, A. & Salamani Bidgoli, M. (2017) "Culture of Virtue and Adaptability among Kurdish Youth." *Iranian Journal of Cultural Research*, 4 (9): 165-181. In Persian.
- Davarniya, A. (2006) *Causes and Indicators of Turkish Language Change in Tehran*. Tehran: First edition. In Persian
- Safurayi Parizi, M. & Cavandi, Z. (2012) "Cross-cultural compatibility; Phenomenon but far from the point of view." *Tahore: Quarterly in the field of women and family studies*, 13 (5): 15-34. In Persian.
- Sarikhani, N. & Humayi, L. (2014) "Factors Affecting Social Adjustment of the Immigrants (Case Study: Buman Town)." *Journal of Sociological Studies of Iran*, 13 (4): 67-83. In Persian.
- Sadeghi, R. (2010) "Social Adjustment - Population of second-generation Afghans in Iran." PhD thesis in demography, University of Tehran. In Persian.
- Ala'i, A. (2014) "Rural Turks Monograph, Rural Urban Sociology Seminar." Unpublished Thesis, Guilan University. In Persian.
- Faramarz Qaramlaki, A. (2006) *Professional Ethics, Third Edition*. Tehran: Majnoon. In Persian.
- Foroutan, U. (2012) "Social and Demographic Study of the Relationship between Identity and Immigrants." *Journal of National Studies*, 2 (13): 73-96. In Persian.
- Ghasemi, V. & Amiri, M. (2010) "Social and Cultural Consistency of Iranian Immigrants in America." *Quarterly Journal of Social Sciences, Islamic Azad University of Shoushtar*, 8 (4): 131-158. In Persian.
- Ghaderzadeh, A. & Mohammadzadeh, H. (2018) "A Survey on Ethnic Identity and Politicalization of the Kurdish Ethnicity of Iran." *Strategic Research on Social Issues in Iran*, 1 (7): 19-42. In Persian.
- Gholipur, A. (2007) *Organizational Behavior Management*. Tehran: Publication. In Persian
- Maarefvand, F. & Towfigh, E. (2014) "Ethnic Identity of the Immigrants, and Their Integration into Urban Structure and Relationship (Study of Kurdish Immigrants in the City of Islamabad, Karaj)." *Journal of Social Issues of Iran*, 1 (7): 123-144. In Persian.
- Maghsoudi, M. (2001) *Ethnic Transformations in Iran*. Tehran: National Studies Institute. In Persian.
- Mir Abdul Azimi, S., Norouzi Firuz, M., & Akbari, P. (2013) *Analysis of the findings of the General Census of Population and Housing 2011*. In Persian.
- Detailed results of the 2006 Population and Housing Census*, Guilan: National Center for Statistics of Iran. In Persian.
- Nourbakhsh, Y. (2008) "Culture and Ethnicity a Model for Cultural Relations in Iran." *Quarterly Journal of Cultural Research*, 4 (1): 67-78. In Persian.
- Berry, J. Poortinga, Y.H. Segall, M.H. & Dasen, P.R. (1992) *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press.
- Berry, J. W. Phinney, J. S. Sam, D. L. & Vedder, P. (2006) "Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation." *Applied Psychology: An International Review*, 55 (3): 303-332.
- Huddy, L. (2004) "Contrasting Theoretical Approaches to Intergroup Relations." *Political Psychology*, 25 (6): 947-967.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران
سال هفتم، شماره پیاپی ۲۳، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۷
تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۲۶
صص ۹۳-۱۰۸

بررسی سازگاری فرهنگی مهاجران، مورد مطالعه: مهاجران آذری شهر رشت

سعید نوری، کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان، ایران
هدی حلاج‌زاده*، استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه گیلان، ایران
معصومه شنوا، کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی سازگاری فرهنگی مهاجران آذری‌زبان شهر رشت بوده است. روش پژوهش از نوع پیمایشی و نمونه‌مطالعه‌شده شامل ۳۵۰ نفر از زنان و مردان بالای ۱۴ سال محله‌های ترک‌نشین شهر رشت بوده است که براساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند. برای پایایی ابزار سنجش از روش آماری آلفای کرونباخ و برای سنجش اعتبار پژوهش از روایی صوری بهره گرفته شده است. یافته‌های تحلیلی پژوهش نشان داده‌اند بین سن و میزان ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری (۰/۰۶۵) وجود ندارد؛ اما بین احساس تعلق قومی (۰/۰۰۰)، مدت اقامت (۰/۰۰۱)، جنسیت مهاجران (۰/۰۱۳) و نگرش مثبت به فرهنگ غالب با سازگاری فرهنگی (۰/۰۲۲) رابطه معناداری وجود دارد؛ به این معنا که مهاجران در این شهر به سازگاری فرهنگی رسیده‌اند و با ویژگی‌های کلی جامعه مهاجرپذیر انطباق یافته‌اند. برای پیش‌بینی میزان سازگاری فرهنگی مهاجران از تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده و متغیر احساس تعلق قومی با ضریب ۰/۲۳ به‌منزله قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده متغیر سازگاری فرهنگی مهاجران گزارش شد.

واژه‌های کلیدی: مهاجرت، سازگاری فرهنگی، فرهنگ‌پذیری، مهاجران آذری‌زبان

مقدمه و بیان مسئله

امروزه افراد زیادی در سراسر دنیا به دلایل متفاوتی مانند جنگ، کار، تحصیل و... تن به مهاجرت‌های کوتاه و طولانی مدت یا حتی دائم می‌دهند. آمار به‌دست‌آمده از رشد سریع مهاجرت، دلیلی بر درستی این موضوع است؛ ولی وجود فرهنگ‌ها، باورها، ارزش‌ها، اعتقادات و آداب و رسوم متفاوت در جوامع مختلف، تأثیر زیادی در ساختار شخصیت و تربیت افراد مهاجر و حتی جوامع مهاجرپذیر خواهد داشت که این تأثیرات سبب تغییرات مثبت یا منفی رفتاری یا حتی آسیب‌هایی در این افراد می‌شوند؛ بنابراین، سازگارشدن با فرهنگ، آداب و رسوم جدید برای افراد مهاجر امری بسیار ضروری و درخور توجه است تا افراد با کمترین آسیب به اهداف خود دست یابند (صفورایی‌پاریزی و کاوندی، ۱۳۹۱: ۱۵).

به اعتقاد بسیاری شاید مهم‌ترین و اساسی‌ترین پیامد مهاجرت نتایج فرهنگی آن بوده است. طبق شواهد گوناگون، مسائل قومی از پیچیده‌ترین و در عین حال، تأثیرگذارترین مسائل اجتماعی و سیاسی در دنیای معاصر محسوب می‌شوند (قادرزاده و محمدزاده، ۱۳۹۷: ۲۰). در کلان‌شهرها با قومیت‌های گوناگون، مسئله سازگاری، با تغییرات چشمگیری در رفتارهای فردی و اجتماعی مهاجران همراه است که گاهی رنج و مشقت زیادی را بر آنان تحمیل می‌کند؛ برای مثال، روال تنظیم زمان در شهرهای بزرگ برای مهاجران توانفرساست. زندگی روزمره به تکه‌های مشخص تقسیم و زمانی برای خوراک و زمانی برای تفریح مقرر شده است. مردم همیشه با عجله از جایی به جای دیگر روان‌اند. مهاجران پس از مدتی سردرگمی که سبب می‌شود به درون لاک خویش فروروند، به جایی می‌رسند که سعی می‌کنند این الگوهای رفتاری را درک و آنها را با الگوهای خویش مقایسه کنند؛ سپس دستخوش تغییراتی می‌شوند که بر جنبه‌های مهمی از هویت شخصی و فرهنگی‌شان اثر می‌گذارد. اگرچه مهاجران خود را با برخی معیارهای جامعه میزبان سازگاری می‌دهند، همچنان احساس می‌کنند بین زمین و هوا معلق‌اند.

به عبارت دیگر، میان پیوندهای عمیق و ناخودآگاه به فرهنگ بومی خود که نمی‌خواهند بدان پشت کنند و نگرش جدیدی که حس می‌کنند برای تحقق نقشه‌هایشان بدان نیازمندند، سرگردان‌اند (جمالی، ۱۳۸۱: ۷۶).

سازگاری فرهنگی مسئله‌ای است که در بستر و چارچوب فرهنگی، اجتماعی، روانی، سیاسی، جمعیت‌شناختی و... رخ می‌دهد و بررسی آن تنها از منظر فرهنگی و تلاش برای توضیح و تبیین آن از یک جنبه منفرد، یافته‌ها را ناقص خواهد کرد. به همین دلیل است که عموماً به بحث‌های مربوط به پژوهش‌های میان‌رشته‌ای بیشتر توجه شده است (فرامرزمملکی، ۱۳۸۵: ۳۹۲).

الگوی فرهنگی - قومی کشور ایران، الگوی پیچیده‌ای متشکل از گروه‌های قومی، زبانی، مذهبی، نژادی، فرهنگی و منطقه‌ای را به نمایش می‌گذارد. تا جایی که می‌توان ادعا کرد این تنوع و پیچیدگی، ویژگی بنیادی جامعه ایران است (مقصودی، ۱۳۸۰: ۱۶).

با افزایش مهاجرت‌های درون‌کشوری و برون‌کشوری و به‌ویژه مهاجرت از روستاها به شهرها، شاهد به وجود آمدن کلان‌شهرهایی هستیم که ویژگی بارز آنها گمنامی، فردگرایی و وجود گروه‌ها و فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های گوناگون است که مجبورند در کنار یکدیگر زندگی کنند و در سایه یک فرهنگ غالب به حیات خود ادامه دهند. در غیر این صورت به انزوای فرهنگی کشیده می‌شوند. این پدیده به‌ویژه در کشورهای جهان سوم نمود بیشتری دارد.

اما مهاجرت به دلیل اینکه مستلزم سازگاری است، از پیچیده‌ترین پدیده‌های اجتماعی محسوب می‌شود؛ البته تا جایی که این سازگاری به صورت بهنجار و متعادل برآورده شود، نیازهای فرد مهاجر برآورده می‌شود. مهاجرت در عمل فرد مهاجر را در شبکه جدیدی از تبادلات اجتماعی در همه حوزه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی قرار می‌دهد که اگر این شبکه ظرفیت پاسخ‌گویی به این نیازها را داشته باشد، برای فرد مهاجر هم‌نواایی به معضل تبدیل می‌شود.

تجارب جامعه معاصر ایران نیز بیان‌کننده این واقعیت‌اند

شهر رشت نخستین و بزرگ‌ترین نقطه شهری استان گیلان و حاشیه جنوبی دریای خزر و یکی از شهرهای بزرگ کشور در رده جمعیتی ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون نفری و مرکز سیاسی - اداری استان گیلان محسوب می‌شود (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۸۵). جمعیت شهر رشت طبق آمار سال ۱۳۹۰ برابر با ۶۹۸۰۱۴ نفر است (سایت مرکز آمار ایران).

براساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن، در سال ۱۳۹۰ تعداد ۹۸۰۵۷ نفر وارد استان گیلان شده‌اند. از این تعداد، ۳۵/۲ درصد مهاجران در شهرستان رشت اقامت داشته‌اند. بیشترین مهاجرت‌ها از استان‌های تهران، البرز و اردبیل بوده است. میزان مهاجران واردشده از استان اردبیل تعداد ۲۶۸۱ نفر است (میرعبدالعظیمی و همکاران، ۱۳۹۲).

استان گیلان همواره به دلیل نزدیکی و همسایگی با استان‌های آذری در سمت غرب، جنوب و جنوب‌غربی مهاجران این استان‌ها را جذب کرده است. هرچند عمده مهاجرت‌ها به نواحی مختلفی از این استان مربوط بوده است، به تازگی شهرستان‌های خلخال^۱، گرمی، هشتگرد، مشکین‌شهر، اردبیل و سراب بیشترین و عمده مهاجرت را به شهر رشت داشته‌اند. سرشماری سال ۱۳۸۵ نشان می‌دهد استان اردبیل طی ده سال ۲۰۴۶۰ نفر مهاجر و آذربایجان شرقی ۸۰۷۶ مهاجر را روانه استان گیلان کرده‌اند. همچنین زنجان ۴۹۷۳ نفر، همدان ۲۴۳۹ نفر و قزوین ۱۳۰۰۴ نفر مهاجر را وارد استان گیلان کرده‌اند (نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵: ۸۵).

چارچوب نظری

متفکران مکتب شیکاگو، اولین تلاش منسجم برای تبیین فرایند سازگاری فرهنگی مهاجران را حوالی سال‌های ۱۹۳۰ میلادی انجام دادند (حقیقتیان و همکاران، ۱۳۸۷: ۶۷). رابرت پارک یکی از مشهورترین نظریه‌پردازان شهری مکتب شیکاگوست که به مشخص کردن فرایندهای سازگاری مهاجران توجه

که در معرض چالش قرار دادن ارزش‌ها و هویت بومی (ملی یا قومی) از طریق سازوکارهای جهانی یا راهبردهای داخلی، همواره مقاومت‌هایی را در برابر ارزش‌های مهاجم برانگیخته است؛ بنابراین، با توجه به اهمیتی که صاحب‌نظران برای نقش هویت و هویت‌یابی اجتماعی در نگرش‌ها و کنش‌های اجتماعی، تعیین محدوده‌های کنش‌های بهنجار و نابهنجار و درنهایت همبستگی اجتماعی قائل‌اند، موضوع اصلی این پژوهش بررسی سازگاری مهاجران آذری در شهر رشت است و اینکه چه گروه‌هایی فرهنگ و هویت غالب را می‌پذیرند و چه گروه‌هایی در مقابل فرهنگ غالب در شهر رشت مقاومت می‌کنند.

از آنجا که تاکنون هیچ پژوهشی درباره سازگاری فرهنگی مهاجران آذری در شهر رشت انجام نشده است و شهر رشت به‌منزله شهری مهاجرپذیر، پذیرای جمعیت استان‌های آذری‌زبان است، تفاهم فرهنگی بین جامعه مبدأ و مهاجران آذری و چگونگی انطباق با آنها مسئله‌ای است که اهمیت بسیار زیادی دارد. برای اینکه فرهنگ به شکل مؤثر عمل و هدف‌های جامعه را تأمین کند، باید عناصر مختلف آن به‌خوبی با یکدیگر هماهنگ باشند. وحدت فرهنگی همان انسجام همه عناصر و مجموعه‌های فرهنگی است که کارکرد واحدی دارند؛ اما پدیده‌هایی نظیر قوم‌مداری، وجود خرده‌فرهنگ‌ها و فرهنگ‌های مهاجران می‌توانند این وحدت فرهنگی را با آسیب روبه‌رو کنند. همچنین سازگاری منفعلانه ممکن است آسیب‌های جدی اجتماعی و روانی در بر داشته باشد و مهاجران را در خطر از دست دادن پیوندهای خود با جامعه بزرگ‌تر و به انزوا کشیده شدن قرار دهد. یکی از این آسیب‌ها بحران هویت است. گسستن از جامعه مبدأ و پیوستن به جامعه مقصد می‌تواند در قالب فراموشی یا کم‌ارزش دانستن فرهنگ خود نظیر زبان مادری و بی‌توجهی به آداب و رسوم و سنن متجلی شود.

ویژگی شهر مطالعه‌شده

^۱ خلخال به دلیل نزدیکی به گیلان بیشترین ارتباط و مهاجرت را داشته است.

است؛ آنچه که در آمریکا مصداق پیدا کرده است. او الگوی سوم را کثرت‌گرایی فرهنگی می‌نامد و این دیدگاه را مناسب‌ترین مسیر کمک به توسعه یک جامعه چندقومی می‌داند. به طوری که اعتبار و ارزش مساوی خرده‌فرهنگ‌های متعدد و گوناگون هم به رسمیت شناخته شده است؛ در واقع، در این الگو همه فرهنگ‌ها و هویت‌های مختلف بدون داشتن امتیاز یا برتری ذاتی به صورت کاملاً برابر و زیر چتر قانون برابر و حق مساوی استفاده از فرهنگ خویش در اجتماعات مختلف (اعم از فرهنگ قومی و ملی و...) و اشاعه فرهنگ خاص هر قومیت، می‌توانند در کنار یکدیگر به زندگی شان ادامه دهند. می‌توان از نظریه‌های مذکور چنین نتیجه گرفت که الگوهای متنوع و پیچیده‌ای از سازگاری اجتماعی مهاجران در جامعه میزبان وجود دارند. چنین تنوع، پیچیدگی و چندبعدی بودن سازگاری به استفاده از رهیافت‌ها و رویکردهای تحلیلی مختلف در مطالعه و اندازه‌گیری سازگاری فرهنگی (اجتماعی) نیازمند است (دارورنیا، ۱۳۸۵: ۶۰-۵۹).

در پژوهش حاضر از نظریه انتخاب راهبردهای سازگاری: الگوهای چهارگانه، استفاده شده است. در طول دو دهه گذشته، با توجه به ماهیت تکثرگرایی فرهنگی جوامع معاصر، به الگوهای دوجتهی سازگاری توجه شده است (John et al., 2006). یکی از مهم‌ترین و بانفوذترین الگوهای دوجتهی که پژوهشگران به طور گسترده از آن استفاده کرده‌اند، الگوی ارائه‌شده جان بری و همکارانش^۲ (۱۹۹۲)، روان‌شناس اجتماعی کانادایی است. این الگوی نظری، بر مبنای ماتریس دوفرهنگی و الگوهای مرتبط با دوفرهنگ‌گرایی بر ماهیت تعاملی فرهنگ‌های جوامع مبدأ و میزبان و تأثیرات آن بر تغییرات فردی و گروهی مهاجران تأکید دارد. در بستر این تعامل با توجه به میزان پذیرش فرهنگ و ساختارهای جامعه میزبان به وسیله مهاجران از یک سو و میزان حفظ فرهنگ و ساختارهای قومی از سوی دیگر، الگوها و راهبردهای مختلف سازگاری - که به اختصار asim نامیده می‌شوند - تعیین و

داشت. او درک می‌کرد که بیشتر مهاجران در گذار از دنیای کهن خود به دنیای جدید، جابه‌جایی‌های دردناکی را تجربه کرده‌اند. تازه‌واردان بین دو محیط فرهنگی زندگی می‌کردند. آنها دیگر بخشی از فرهنگ قدیمی خود نبودند؛ اما بخشی از فرهنگ جدید نیز نبودند. این ممکن بود سبب شکل‌گیری چیزی شود که پارک در موارد گوناگون تضعیف روحیه یا درهم‌آمیختگی مشخص می‌نامید. به این معنا که کنترل‌های اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی در یکپارچگی فرد با جامعه مؤثر نبودند. در دیدگاه پارک صاحبان فرهنگ‌های متفاوت پس از برخورد اولیه در نهایت به «هماندگردی»^۱ می‌رسند (جمشیدی‌ها و عنبری، ۱۳۸۳: ۵۵).

گوردون (۱۹۶۴) در کتاب خود با عنوان *مشابه‌سازی در زندگی آمریکایی*، نظریه کلاسیک همانندی را منتشر کرد. او معتقد است تحقق این سیاست (مشابه‌سازی) به دلیل مقاومت اقلیت و گروه میهمان برای حفظ حقوق و فرهنگ خود معمولاً مسالمت‌آمیز نبوده و به روش دموکراتیک انجام نشده است؛ بنابراین، سبب قوم‌کشی (پاکسازی و معدوم‌کردن اقلیت) یا نسل‌کشی (کشتار یک گروه یا فشار شدید برای ایجاد شرایط سخت زندگی برای نسل و اطفال آن گروه) شده است. این نظریه درباره کشور ما سنخیتی ندارد (نوربخش، ۱۳۸۷: ۷۵).

نظریه جدیدتر، نظریه سازگاری گیدنز است که به سه الگوی سازگاری فرهنگی اشاره می‌کند. او در یکی از الگوها از همانندگردی یاد می‌کند؛ به این مفهوم که مهاجران عادات و رسوم اولیه خود را رها می‌کنند و رفتارهایشان را در قالب ارزش‌ها و هنجارهای اکثریت یعنی قوم غالب شکل می‌دهند. در الگوی دوم، گیدنز از هم‌آمیزی یا ادغام یاد می‌کند؛ یعنی سنت‌های مهاجران در ارزش‌های مسلط جمعیتی که از قبل وجود داشته‌اند، محو می‌شود و همه با هم آمیخته می‌شوند و الگوی فرهنگی جدیدی را شکل می‌دهند؛ از این رو، برخی عقیده دارند این مطلوب‌ترین نتیجه گوناگونی قومی - زبانی

² Berry et al.

¹ assimilation

گروه قومی اقلیت و گروه اکثریت غالب وجود ندارد و گروه قومی خود را از تعامل با اکثریت به دور نگه می‌دارد. این اتفاق را می‌توان بین حاشیه‌های ایجاد شده در شهرهای بزرگ مشاهده کرد که برای مثال خود را در قالب محله‌های کردنشین نسل اول مهاجران اسلام آباد کرج (معارف‌وند و توفیق، ۱۳۹۳: ۱۴۰) نشان می‌دهد؛ البته با توجه به تنوع ارتباطات و نیاز جوامع و گروه‌ها برای تعامل با یکدیگر این الگو در عمل نمی‌تواند به صورت کامل اتفاق بیفتد (پورباقری، ۱۳۹۱: ۱۰۷).

۳- الگوی ادغام

ادغام در گفتمان جدید مهاجرتی به منزله جایگزین دیدگاه سنتی همانندی ظهور یافته است و نوعی سازگاری ابزاری مهاجران با جامعه میزبان ضمن داشتن هسته قوی فرهنگی است (صادقی، ۱۳۸۹: ۲۹). این الگو ترکیبی از الگوهای همانندی و جدایی است که در آن بر حفظ هویت و انسجام فرهنگی و در عین حال حرکت به سمت تبدیل شدن به جزئی جدایی ناپذیر از جامعه میزبان تأکید می‌شود؛ در واقع، الگوی ادغام بیان‌کننده همان نظریه فرهنگ‌پذیری گزینشی است که در آن گروه‌های مهاجر، برخی ویژگی‌های اساسی فرهنگ غالب را می‌پذیرند؛ ویژگی‌هایی که به طور مؤثری به آنها در جامعه میزبان کمک می‌کند. مانند زبان، آموزش و ... همچنین ارزش‌های قوی و فرهنگی خود را در سایر حوزه‌های زندگی حفظ می‌کند. دیگری الگوی الحاقی کیم و هیور است که در آن حفظ سنت‌ها و در عین حال پذیرش برخی ابعاد جامعه میزبان صورت می‌گیرد. در الگوی اخیر، به طور معمول سطوح و الگوهای سازگاری در بسترهای عمومی و خصوصی زندگی متفاوت است. مهاجران الگوی جدایی را در زندگی خصوصی - خانه و الگوی همانندی را در عرصه عمومی - اجتماع دنبال می‌کنند (به نقل از پورباقری، ۱۳۹۱: ۱۰۸-۱۰۷).

۴- الگوی حاشیه‌نشینی

جذب کامل فرد مهاجر در فرهنگ دیگر به مدت زمان

مشخص می‌شوند. این چهار الگو شامل همانندی، ادغام، جدایی‌گزینی و حاشیه‌نشینی است. الگوهای قبلی مانند نظریه کلاسیک همانندی گوردون و نظریه حاشیه‌نشینی ترنر، نظریه‌هایی تک‌بعدی‌اند؛ اما دامنه شمول الگوهای چهارگانه بیشتر است و قابلیت تطبیق با کشور ما و آذری‌های شهر رشت را دارند. در ادامه درباره این چهار الگو توضیح داده می‌شود:

۱- الگوی همانندی

داشتن نگرش مثبت نسبت به فرهنگ و اجتماع جامعه میزبان همراه با نگرش منفی نسبت به فرهنگ مبدأ، سبب شکل‌گیری الگوی همانندی در فرایند سازگاری اجتماعی می‌شود؛ در واقع، این الگو بیان‌کننده همان الگوی تک‌جهتی سازگاری است که در نظریه کلاسیک همانندی بر آن تأکید شده است و در آن فرد مهاجر هویت فرهنگی خود را رها و به‌سوی پذیرش فرهنگ و جامعه میزبان حرکت می‌کند. در این الگو گروه مهاجر یا گروه اقلیت با پشت‌کردن به فرهنگ اصلی خود و تلاش برای هم‌رنگ شدن کامل با گروه اکثریت، به نوعی به بازسازی هویتی و فرهنگی دست می‌زند و در راستای ارزش‌ها، آرمان‌ها و خواسته‌های فرهنگ جدید عمل می‌کند و در بعضی موارد برای فراموشی و از بین بردن هویت بومی خود نیز فعالیت می‌کند (پورباقری، ۱۳۹۱: ۱۰۷).

۲- الگوی جدایی‌گزینی

داشتن نگرش مثبت نسبت به فرهنگ قومی خود با نگرش منفی نسبت به فرهنگ و اجتماع جامعه میزبان، الگوی جدایی یا سنت‌گرایی را شکل می‌دهد. در این الگو، فرد مهاجر در جامعه میزبان، هویت قومی و سنت‌های فرهنگی خود را حفظ می‌کند و با جامعه میزبان هم ارتباط اساسی ندارد و الگوهای ارزشی و رفتاری آن را نمی‌پذیرد (Berry et al., 1992: 72). بری با توجه به این موضوع که کدام گروه بومی یا مهاجر، این موقعیت را کنترل می‌کند، جدایی‌گزینی را از جدایی‌سازی متمایز کرده است؛ در واقع، در این الگو اصولاً ارتباطی بین

بنابراین، هدف اصلی این پژوهش بررسی الگوی سازگاری فرهنگی مهاجران آذری شهر رشت است.

سؤال اصلی پژوهش این است که آیا مهاجران آذری شهر رشت به سازگاری فرهنگی رسیده‌اند.

سؤالات فرعی عبارت‌اند از:

آیا بین احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی مهاجران آذری رابطه معناداری وجود دارد؟

آیا بین ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی مهاجران آذری رابطه معناداری وجود دارد؟

آیا بین مدت اقامت و میزان سازگاری فرهنگی مهاجران آذری رابطه معناداری وجود دارد؟

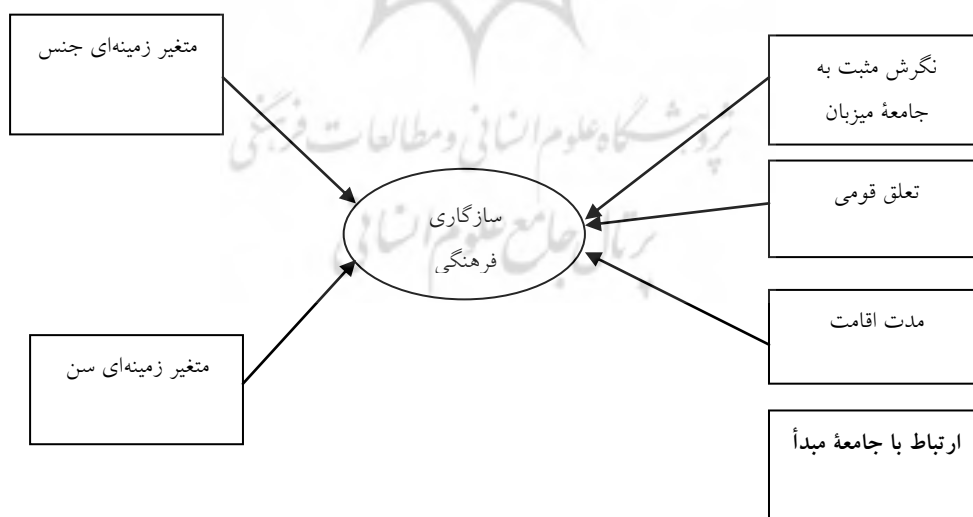
آیا بین نگرش مثبت به فرهنگ غالب و سازگاری فرهنگی مهاجران آذری رابطه معناداری وجود دارد؟

آیا بین جنسیت و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد؟

آیا بین سن و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد؟

قابل ملاحظه‌ای نیاز دارد و به ندرت در دوره زندگی یک نسل صورت می‌گیرد. بازتاب عناصر موجود در هر دو فرهنگ را می‌توان در رفتاری مشاهده کرد که فرد مهاجر از خود نشان می‌دهد. چنین فردی را انسان حاشیه‌ای توصیف کرده‌اند. او ممکن است در امر سازگاری با مشکلاتی روبه‌رو شود که به نسبت میزان تفاوت‌های دو فرهنگ از نظر شدت و اهمیت متغیر است. اگر تفاوت‌های دو فرهنگ اندک باشد مشکلات او به حداقل می‌رسد؛ اما با افزایش میزان تفاوت‌های فرهنگی این مشکلات افزایش می‌یابند؛ بنابراین، ممکن است او با مشکلات سازگاری شخصی در زمینه سازش دادن افکار و شیوه‌های بسیار متضاد و مخالف آن دو فرهنگ روبه‌رو شود. گاه ممکن است او با مشکل طرد از سوی آن دو فرهنگ نیز روبه‌رو شود (پورباقری، ۱۳۹۱: ۱۰۸).

بدین ترتیب، مطابق این رویکرد نظری مهاجران برای سازگاری با جامعه میزبان از چهار راهبرد و الگوی مختلف استفاده می‌کنند. سازگاری اجتماعی سطوح بالاتر مرتبط با الگوهای همانندی و ادغام است؛ در حالی که سازگاری سطوح پایین با الگوی جدایی و حاشیه‌نشینی مرتبط است؛

نمودار ۱- الگوی نظری پژوهش

مهاجران نسل دوم افغان‌ها در ایران»، نشان داد تنوع و تفاوت گسترده‌ای درون نسل دوم مهاجران به لحاظ الگوها و سطوح

پیشینه پژوهش

صادقی (۱۳۸۹) در پژوهش «سازگاری اجتماعی - جمعیتی

بیشتر با اعضای گروه ملی بوده است. همچنین وابستگی کمتری به تعلقات خانوادگی داشته‌اند. این نوجوانان هم‌رنگی زیادی با جامعه داشته‌اند و تمایل چندانی برای حفظ فرهنگ و هویت قومی خود نداشته‌اند. درباره سازگاری هم، دختران سازگاری اجتماعی و پسران سازگاری روانی بیشتری داشته‌اند. همچنین درباره انطباق و سازگاری، گروه‌های قومی بیشتر سازگاری روانی دارند تا اجتماعی.

نتایج پژوهش نقدی درباره مهاجران ایرانی در سوئد (۱۳۸۷) نشان می‌دهند زنان مهاجر ایرانی به‌طور چشمگیری با ویژگی‌های جنسیتی جامعه جدید انطباق یافته‌اند و هنجارهای سنتی جامعه ایرانی در زمینه اهمیت فراوان استحکام خانواده را به‌طور جدی به چالش کشیده‌اند؛ به‌طوری که بالاترین میزان طلاق پس از مهاجران شیلیایی به مهاجرین ایرانی مربوط است (به نقل از فروتن، ۱۳۹۱).

مروری بر پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد بعضی از پژوهش‌های داخلی، بدون استفاده از پشتوانه نظری مناسب، بیشتر متغیرهای زمینه‌ای مانند تحصیلات و شغل را مدنظر داشته‌اند و یا تنها نسل خاصی را بررسی کرده‌اند. همچنین پژوهش‌های به نسبت اندکی، تنها موضوع سازگاری فرهنگی را بررسی کرده‌اند. درباره آذری‌های شهر رشت نیز تاکنون پژوهشی انجام نشده است. پژوهش‌های خارجی نیز به‌طور عمده به یکی از عوامل مهاجرت بین‌المللی توجه کرده‌اند؛ در نتیجه باید به این مسئله توجه کرد که بستر فرهنگی مطالعات ذکرشده متفاوت است. پژوهش حاضر تلاشی در زمینه تحلیل سازگاری فرهنگی است که سعی کرده است با به‌کارگیری بنیان‌های نظری مناسب، سازگاری فرهنگی مهاجران آذری شهر رشت را تحلیل کند.

فرضیه‌های پژوهش

بین احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.
بین ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی

سازگاری مشاهده می‌شود که ماهیت ناهمسان و یکدست نبودن نسل دوم مهاجران را نشان می‌دهد. به‌علاوه، به نسبت الگوهای سازگاری، سرعت تغییرات نگرشی - رفتاری خانواده متفاوت بوده است. برای مثال، افرادی که در گروه همانندشده و ادغام‌شده طبقه‌بندی شده‌اند، بیشتر و سریع‌تر از افراد جدایی‌گزين با ارزش‌ها، هنجارها و رفتارهای خانواده جامعه ایران انطباق پیدا کرده‌اند.

ساریخانی و همایی (۱۳۹۳) در پژوهش «بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری اجتماعی مهاجران در شهر بومهن» به این نتیجه رسیده‌اند که بین اثر تعاملی جنسیت و سازگاری اجتماعی افراد مهاجر و غیرمهاجر، بین اثر تعاملی تأهل و سازگاری اجتماعی، بین گروه سنی و سازگاری اجتماعی و بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و سازگاری اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد و در مجموع میانگین سازگاری اجتماعی افراد مهاجر نسبت به افراد بومی کمتر بوده است.

خالد و سلمانی‌بیدگلی (۱۳۹۵) در پژوهش «فرهنگ‌پذیری و سازگاری در میان جوانان گُرد» نشان دادند وجود همزمان فرهنگ ملی و قومی سبب سازگاری روانی و فرهنگی - اجتماعی بیشتری می‌شود. جهت‌گیری قومی، سازگاری روانی را بیشتر می‌کند و در سازگاری فرهنگی - اجتماعی تأثیر زیادی ندارد. تأثیر جهت‌گیری ملی در سازگاری فرهنگی - اجتماعی با جهت‌گیری قومی تفاوت چندانی ندارد.

قاسمی و امیری (۱۳۸۹) در پژوهش «بررسی سازگاری اجتماعی و فرهنگی مهاجران ایرانی در آمریکا» نشان دادند ایرانیان مهاجر به ایالات متحده ضمن رعایت هنجارها و احترام به قوانین جامعه جدیدی که در آن زندگی می‌کنند، از فرهنگ ملی و قومی خویش نیز فاصله نگرفته‌اند.

بری و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهش «جوان مهاجر، فرهنگ‌پذیری، هویت و انطباق» نشان می‌دهند نوجوانان هم‌رنگی بیشتری با جامعه داشته‌اند تا گروه قومی خود؛ در واقع، هویت قومی آنان کمتر بوده است. تماس‌های آنان نیز

رابطه معناداری وجود دارد.

بین مدت اقامت و میزان سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

بین نگرش مثبت به فرهنگ غالب و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

بین جنسیت و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

بین سن و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، جامعه آماری، حجم نمونه

پژوهش حاضر یک بررسی پیمایشی است. برای تعیین اعتبار پرسش‌نامه از فن اعتبار صوری استفاده شد. میزان پایایی کل با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ $0/83$ تعیین شد. نتایج حاصل از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بیان‌کننده آن است که پرسش‌نامه به کار گرفته شده پایایی پذیرفتنی داشته و پایایی هیچ کدام از گویه‌ها از $0/69$ کمتر نبوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و برای بررسی روابط بین متغیرها با توجه به سطح سنجش متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. واحد تحلیل، فرد پاسخگوست.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل همه مهاجران آذری‌زبان بالای ۱۴ سال شهر رشت است. سازگاری با هویت افراد ارتباط دارد و از آنجا که همه ابعاد شخصیت افراد تا قبل از ۱۴ سالگی به طور کامل شکل نمی‌گیرد، این سن به منزله سن شروع برای جمعیت مطالعه شده در نظر گرفته شده است؛ سنین ۱۲ تا ۱۴ سالگی که به دوره فاصله گرفتن نوجوان (از خانواده و والدین) معروف است و این فاصله تا آنجا گسترش می‌یابد که سبب کشف هویت و سایر جوانب رشد «خود» در آنان شود (لطف‌آبادی، ۱۳۸۰: ۱۶).

حجم نمونه براساس فرمول کوکران با توجه به جمعیت مهاجران ۳۵۰ نفر تعیین شد و اطلاعات موردنیاز با تکمیل

پرسش‌نامه و به صورت حضوری جمع‌آوری و تحلیل شد.

به دلیل پراکندگی و دسترسی نداشتن به فهرست تمام افراد و نبود آمار قومی و زمان‌بر بودن و هزینه بالای استفاده از سایر روش‌های نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است و محله‌های اسماعیل‌آباد (ترک‌آباد)، پاره‌بیجار و جماران به منزله جامعه نمونه انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌ها به صورت نمونه‌گیری تصادفی توزیع و اطلاعات جمع‌آوری شدند.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرها

سازگاری فرهنگی: سازگاری در اجتماع به چگونگی برخورد موفقیت‌آمیز با هم‌نوعان مربوط است (اسلامی‌نسب، ۱۳۷۳)؛ در واقع، سازگاری فرهنگی فرایندی است که یک گروه یا یک فرد رفتار خود را برای هماهنگی با محیط اجتماعی، یعنی گروه‌های دیگر یا کل جامعه، تنظیم می‌کند. برای عملیاتی کردن این متغیر سؤالاتی مانند میزان پذیرش ارزش‌ها، اعتقادات، زبان، نمادها، احساسات و به طور کلی سبک زندگی جامعه میزبان مطرح شد. گویه‌های زبان شامل یک‌زبانانه یا چندزبانانه بودن فرزندان مهاجران، استفاده از زبان ترکیبی در منزل و بیرون از منزل و استفاده از زبان ترکیبی بین همشهریان و هم‌زبان خود بوده است. همچنین گویه‌های نمادها شامل شناخت شخصیت‌های تاریخی جامعه میزبان، احترام به مشاهیر جامعه میزبان، علاقه به موسیقی‌های محلی جامعه میزبان و شرکت در بازی‌های محلی مثل کشتی گیله‌مردی، احساس غرور نسبت به نام جامعه مبدأ، استفاده از لباس‌های محلی مثل جشن‌ها و علاقه‌مندی به تیم ورزشی جامعه مبدأ بوده است. تعداد گویه‌های این متغیر ۱۲ سؤالی در مقیاس لیکرت سنجیده شده است.

ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ: ارتباط با جامعه مبدأ یعنی داشتن رابطه‌ای مرتب که سبب قطع معاشرت نشود؛ به عبارت دیگر، رفت‌وآمد مرتب به محل زندگی سابق و معاشرت با آنان و قطع نکردن رابطه با محله آبا و اجدادی.

احساس تعلق قومی: یک گروه قومی، اجتماع کوچکی

درصد)، دیپلم ۱۰۸ نفر (۳۰/۸۵ درصد) و عالی ۷۸ نفر (۲۲/۲۸ درصد). از نظر وضعیت تأهل نتایج پژوهش نشان دادند ۶۷/۵ درصد پاسخگویان متأهل بودند. همچنین ۵۱/۱ درصد آنها شاغل بودند؛ البته مردان در مقایسه با زنان (به ترتیب ۷۵/۵ درصد در مقابل ۰/۲۲ درصد) سهم بیشتری میان شاغلان به خود اختصاص دادند. بخش زیادی از مهاجران نیز در ساختمان‌سازی و مشاغل آزاد مشغول به کار بودند؛ اما دلایل مهاجرت به شرح زیر است: ۰/۸۷ درصد (۳۰۴ نفر) پاسخگویان اظهار داشته‌اند که به دلایل اقتصادی مجبور به مهاجرت شده‌اند، ۰/۷/۴ درصد (۲۶ نفر) به دلیل نزدیک بودن به اقوام و آشنایان، در شهر رشت ساکن شده‌اند، ۰/۳/۴ درصد (۱۲ نفر) به دلیل آب و هوای مناسب شهر رشت و ۰/۲/۲ درصد (۸ نفر) به دلایل مختلف از جمله شهرنشینی و زندگی راحت‌تر به شهر رشت مهاجرت کرده‌اند.

ب) تحلیل استنباطی فرضیه‌ها

پژوهش حاضر ۶ فرضیه دارد که برای تأیید یا رد آنها از آزمون‌های آماری زیر استفاده شده است:
فرضیه ۱: بین احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از الگوی آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. در جدول ۱ نتایج تحلیل گزارش شده‌اند. پس از تجزیه و تحلیل نتایج به صورت زیرند:

جدول ۱- بررسی رابطه بین احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی

متغیرها	مقدار	تعداد نمونه	سطح معناداری	آزمون فرضیه
احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی	-۰/۸۲۳	۳۵۰	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه

این فرضیه با همبستگی بالای ۸۲- درصد و در سطح اطمینان کمتر از یک درصد (۰/۰۰۰) تأیید شد؛ بنابراین، رابطه معنادار و معکوسی بین دو متغیر وجود داشت و فرضیه پژوهش تأیید شد. به بیان دیگر، با افزایش احساس تعلق قومی، میزان سازگاری کاهش می‌یافت.

از انسان‌ها درون جامعه‌ای بزرگ‌تر است که به صورت واقعی یا احساسی و ادراکی، اصل و نسب، خاطرات و گذشته تاریخی و فرهنگی مشترکی دارند. همچنین یک یا چند عنصر سمبلیک نظیر خویشاوندی، مذهب، زبان، سرزمین و ویژگی‌های ظاهری و فیزیکی مشترک دارند که هویت گروهی آنان را از گروه‌های دیگر متمایز می‌کند. مهم‌ترین وجه تمایز قومیت و قوم در ابعاد فرهنگی آن نهفته است. تعلق قومی به معنای وابستگی و میزان ارتباط، میزان آگاهی، وفاداری و تعلق خاطر به اجتماع محلی است (احمدلو و افروغ، ۱۳۸۱: ۱۲۳). برای عملیاتی کردن متغیر احساس تعلق قومی، میزان علاقه، آگاهی و افتخار افراد به ارزش‌ها و موارث فرهنگی - تاریخی، اجتماعی و زبانی سنجیده شد. برای سنجش این متغیر ۷ گویه به صورت طیف لیکرت طراحی شده است.

نگرش مثبت به فرهنگ غالب: نگرش مجموعه‌ای از اعتقادات، عواطف و نیات رفتاری نسبت به یک شیء، شخص یا واقعه است. به عبارتی، تمایل به نسبت پایدار به شخصی، چیزی یا رویدادی است که در احساس و رفتار نمایان می‌شود (قلی‌پور، ۱۳۸۶: ۱۰۸). نگرش مثبت به فرهنگ غالب به معنی داشتن نظر و احساس رضایت نسبت به ارزش‌ها، عقاید، آثار تاریخی و... جامعه میزبان است. برای سنجش این متغیر از ۷ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر در دو بخش ارائه می‌شود: بخش توصیفی که سیمای پاسخگویان را معرفی و بخش استنباطی که فرضیه‌های پژوهش را آزمون می‌کند:

الف) ویژگی‌های کلی افراد مطالعه شده

یافته‌های پژوهش نشان دادند از ۳۵۰ نفر پاسخگو، ۱۸۴ نفر (۵۲/۵ درصد) مرد و ۱۶۶ نفر (۴۷/۴ درصد) زن بودند. همچنین میانگین سنی آنها ۳۵ سال، زنان ۳۴ سال و مردان ۳۶ سال بود. سطح تحصیلات در این نمونه به شرح زیر است: بی‌سواد ۱۳ نفر (۰/۳ درصد)، زیر دیپلم ۱۵۱ نفر (۴۳/۱۴ درصد)

آزمون ۰/۰۰۱ بوده که کمتر از ۰/۰۵ شده است؛ بنابراین، با اطمینان ۹۹٪ رابطه معنی‌داری بین دو متغیر بررسی شده وجود داشت و این فرضیه تأیید شد؛ به این معنی که با افزایش یا کاهش مدت اقامت، سازگاری فرهنگی نیز افزایش یا کاهش می‌یابد.

فرضیه ۴: بین نگرش مثبت به فرهنگ غالب و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۴- بررسی نگرش مثبت به فرهنگ غالب و سازگاری فرهنگی

متغیرها	مقدار	تعداد	سطح	آزمون
نگرش مثبت به فرهنگ غالب و سازگاری فرهنگی	۰/۵۸	۳۵۰	معناداری	تأیید فرضیه

همان گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد مقدار سطح معناداری این آزمون برابر با ۰/۰۲۲ بوده است؛ بنابراین، بین دو متغیر رابطه معناداری وجود داشته است. همچنین مقدار ضریب همبستگی مثبت بوده است؛ به این معنا که هرچه نگرش به فرهنگ غالب مثبت باشد، میزان سازگاری فرهنگی افزایش پیدا می‌کند؛ در نتیجه، این فرضیه نیز تأیید شد.

فرضیه ۵: بین جنسیت و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از تی مستقل استفاده و نتایج تحلیل در جدول ۵ گزارش شده است:

جدول ۵- آزمون معناداری جنسیت و سازگاری فرهنگی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	T	سطح معناداری
مرد	۱۸۴	۴۸/۸۹	۷/۷۴	۱/۵۶	۳۴۸	۱/۹۶	۰/۰۱۳
زن	۱۶۶	۵۰/۴۵	۸/۷۷				

معناداری بین سازگاری فرهنگی مردان و زنان مشاهده شد. میانگین سازگاری فرهنگی مردان ۴۸/۸۹ و زنان ۵۰/۴۵ بوده

فرضیه ۲: بین میزان ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از الگوی آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. در جدول ۲ نتایج تحلیل گزارش شده‌اند:

جدول ۲- بررسی ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی

متغیرها	مقدار	تعداد	سطح	آزمون
میزان ارتباط با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی	۰/۰۱۵	۳۵۰	معناداری	رد فرضیه

همان گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، این فرضیه با ضریب همبستگی ۰/۰۱۵ و Sig برابر با ۰/۸۰۶، تأیید نشد؛ بنابراین، رابطه معناداری بین میزان ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی وجود نداشت.

فرضیه ۳: بین مدت اقامت و سازگاری فرهنگی تفاوت معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از الگوی آماری پیرسون استفاده شد. در جدول ۳ نتایج تحلیل گزارش شده‌اند:

جدول ۳- بررسی رابطه بین مدت اقامت و سازگاری فرهنگی

متغیرها	مقدار	تعداد	سطح	آزمون
رابطه بین مدت اقامت و سازگاری فرهنگی	۰/۷۸۳	۳۵۰	معناداری	تأیید فرضیه

با توجه به جدول ۳ مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری

با توجه به مقدار آزمون $t = 1/96$ با درجه آزادی ۳۴۸ در سطح معناداری $sig = 0/013$ و با اطمینان ۹۹ درصد، تفاوت

داده‌های جدول ۷ نشان‌دهنده آن است که ضریب همبستگی چندگانه (R)، معادل ۰/۳۶۶ و نشان‌دهنده آن است که متغیرهای سن، جنس، احساس تعلق قومی، ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ، مدت اقامت و نگرش مثبت به جامعه میزبان، به‌طور همزمان به مقدار ۰/۳۶۶ با سازگاری فرهنگی مهاجران همبستگی داشته‌اند. همچنین ضریب تعیین^۱ که تغییرات در واریانس متغیر وابسته را بیان می‌کند، بر اثر نوسانات متغیر مستقل است و معادل ۰/۱۳۴ محاسبه شده است؛ یعنی هرچه مقدار این ضریب به (۱) نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد متغیرهای مستقل توانسته‌اند میزان زیادی از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند و برعکس، هرچه مقدار ضریب تعیین به صفر نزدیک‌تر باشد، دلالت بر نقش کمتر متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته دارد. به عبارتی، الگوی رگرسیونی پژوهش قادر نیست داده‌ها را به‌خوبی برازش دهد. به عبارت دیگر، ۱۳/۴ درصد از تغییرات ایجادشده در سازگاری فرهنگی مهاجران، با توجه به متغیرهای مستقل ذکرشده تبیین‌پذیر است. ضریب تعیین اصلاح‌شده^۲ ۰/۱۲۶ است؛ به این معنا که شش متغیر اصلی پژوهش، ۱۲/۶ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کرده‌اند. پایین بودن میزان ضریب تعیین می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد که بخشی از آن ناشی از این واقعیت است که سازگاری فرهنگی مهاجران از متغیرهای مستقل دیگری تأثیر می‌گیرد که در الگوی پژوهش لحاظ نشده‌اند. نسبت F مشاهده‌شده برای آزمون معناداری ضریب تعیین، معادل ۲/۰۲۸ محاسبه شد که در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بوده است (Sig=۰/۰۰۰). جدول ۸ میزان تأثیرات متغیرهای مستقل را بر سازگاری فرهنگی مهاجران نشان می‌دهد:

است. بر این اساس نتیجه گرفته شد که سازگاری فرهنگی زنان نسبت به مردان بیشتر بود؛ بنابراین، فرضیه ۵ تأیید شد. فرضیه ۶: بین سن مهاجران و میزان سازگاری فرهنگی آنها رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از الگوی آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. در جدول ۶ نتایج تحلیل گزارش شده‌اند:

جدول ۶- بررسی سن مهاجران و سازگاری فرهنگی

متغیرها	مقدار	تعداد نمونه	سطح معناداری	آزمون فرضیه
سن و سازگاری فرهنگی	۰/۱۱۵	۳۵۰	۰/۰۶۵	رد فرضیه

جدول ۶ نشان می‌دهد بین سن و میزان سازگاری فرهنگی آذری‌ها همبستگی وجود نداشت (sig= ۰/۰۶۵)؛ یعنی افزایش و کاهش سن بر سازگاری فرهنگی مهاجران تأثیری نداشته است؛ بنابراین، این فرضیه تأیید نشد.

تحلیل چندمتغیره داده‌ها

پس از بررسی رابطه متغیرهای مستقل با سازگاری فرهنگی مهاجران و مشخص شدن رابطه دوجه‌دوی آنها، تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر سازگاری فرهنگی بررسی و میزان اهمیت یا تأثیر هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته مشخص شد؛ در واقع، در این بخش با استفاده از رگرسیون چندمتغیره، الگوی نظری پژوهش آزمون شد. نتایج تحلیل رگرسیونی در جدول ۷ گزارش شده‌اند:

جدول ۷- خلاصه الگوی رگرسیون چندمتغیره سازگاری فرهنگی

مهاجران				
R	R-square	Adjusted R-square	F	Sig
۰/۳۶۶	۰/۱۳۴	۰/۱۲۶	۲/۰۲۸	۰/۰۰۰

^۱ R-Square (R2)

^۲ Adjusted R-Square

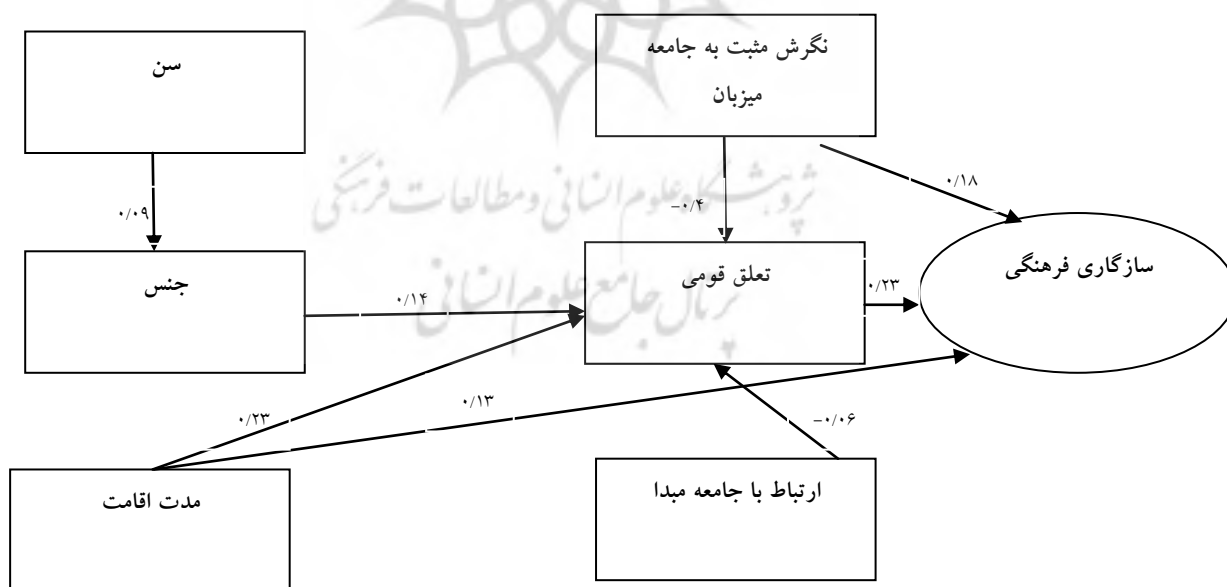
جدول ۸- میزان تأثیرات متغیرهای مستقل بر سازگاری فرهنگی مهاجران

متغیرهای مستقل	ضریب رگرسیونی (B)	ضرایب استانداردشده	T	سطح معناداری
نگرش مثبت به جامعه مبدأ	۲/۱۹	۰/۱۸	۳/۲۰	۰/۰۱
ارتباط با جامعه مبدأ	-۳/۶۰	-۰/۰۶	-۱/۲۱	۰/۲۴
تعلق قومی	۴/۲۰	۰/۲۳	۴/۰۸	۰/۰۰
مدت اقامت	۱/۴۴	۰/۱۳	۲/۵۷	۰/۰۲
جنس	۱/۳۵	۰/۱۴	۱/۷۰	۰/۰۵
سن	۶/۶۷	۰/۰۹	۱/۲۷	۰/۰۳

فرهنگی کاهش می‌یابد و برعکس.

تحلیل مسیر برای آزمون الگوهای علی به کار می‌رود و مستلزم تنظیم الگویی به صورت نمودار است. در ادامه سعی شد با به‌کارگیری فن تحلیل و استفاده از ضرایب مسیر، ضمن آزمون الگوی تحلیلی پژوهش، آثار مستقیم و غیرمستقیم یا بی‌اثری هر یک از متغیرهای موجود در الگوی تحلیلی تعیین شوند.

ضریب تأثیر استاندارد (Beta)، گویای تأثیر و شدت هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (سازگاری فرهنگی مهاجران) است. بین متغیرهای مستقلی که وارد الگو شده‌اند و تأثیر معناداری که بر سازگاری فرهنگی مهاجران آذری در رشت داشته‌اند، احساس تعلق قومی با ضریب تأثیر استاندارد شده (Beta=۰/۲۳)، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده متغیر سازگاری فرهنگی مهاجران است؛ به این معنا که هرچه احساس تعلق قومی مهاجران آذری بیشتر باشد، سازگاری

نمودار ۲- تحلیل مسیر الگوی تحلیلی

تبيين‌کننده سازگاری فرهنگی است. پس از آن متغیر نگرش مثبت به جامعه میزبان با ضریب مسیر ۰/۱۸ و سپس متغیر

همان گونه که در الگوی تحلیل مسیر مشاهده می‌شود، متغیر احساس تعلق قومی با ضریب مسیر ۰/۲۳ اولین

جامعه میزبان و سازگاری فرهنگی به ترتیب با سطح معناداری ۰/۰۰۰، ۰/۰۰۱، ۰/۰۱۳ و ۰/۰۲۲ رابطه معناداری وجود دارد؛ بنابراین، فرضیه‌های مربوط به این متغیرها تأیید شدند؛ اما بین متغیرهای سن و ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود نداشت.

آزمون فرضیه اول نشان داد بین احساس تعلق قومی و سازگاری فرهنگی ارتباط معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش قاسمی و امیری (۱۳۸۹) همسو بوده است؛ ولی با نتایج پژوهش ربانی و پالیزداران (۱۳۸۳) مغایرت دارد. هنگامی که اعضای یک گروه قومی یا مسلط، خود را با گروه خودی یا غالب مقایسه می‌کنند، وفاداری‌های درون‌گروهی و دگرستیزی به‌سهولت میان آنان برانگیخته می‌شود؛ اما برعکس زمانی که اعضای یک گروه ضعیف یا زیر سلطه، گروه خود را در مقام مقایسه با گروه مسلط قرار می‌دهند، آنان به‌سهولت در معرض تعصب درون‌گروهی قرار نمی‌گیرند؛ بلکه براساس باورهایی که در فرهنگ مسلط درونی کرده‌اند، روابط نابرابر موجود را توجیه می‌کنند و علیه گروه مسلط جهت‌گیری منفی نمی‌کنند (Huddy, 2004).

می‌توان گفت افرادی که احساس تعلق قومی بالاتری دارند، نسبت به شهر و دیار آبا و اجدادی خود حس غرور دارند و از داشتن لهجه خجالت نمی‌کشند؛ اما برعکس افرادی که احساس تعلق قومی بین آنها پایین است، از داشتن لهجه خجالت می‌کشند و از هویت خویش گریزان‌اند.

نتیجه فرضیه دوم نشان داد بین ارتباط مهاجران با جامعه مبدأ و سازگاری فرهنگی رابطه وجود ندارد؛ یعنی حتی اگر رابطه با جامعه مبدأ قطع نشده باشد، مهاجران به زبان، نمادهای هویتی و آداب و رسوم محلی پایبند نیستند. آنها مجبورند از فرهنگ غالب جامعه میزبان پیروی کنند؛ هرچند با جامعه مبدأ نیز رابطه داشته باشند. ذکر این نکته لازم است که نسل دوم مهاجران و کسانی که سابقه حضورشان در رشت بیشتر است، هویت قومی خود را از دست داده‌اند؛ ولی تاحدودی هم رابطه خود با جامعه مبدأ را قطع نکرده‌اند. برای

مدت اقامت با ضریب مسیر ۰/۱۳ بر سازگاری فرهنگی تأثیرگذارند. این سه متغیر به‌صورت مستقیم بر متغیر وابسته سازگاری فرهنگی تأثیرگذارند. نگرش مثبت به جامعه میزبان و مدت اقامت علاوه بر تأثیر مستقیم، اثر غیرمستقیم نیز بر متغیر وابسته داشته است.

همچنین متغیرهای ارتباط با جامعه مبدأ با ضریب مسیر ۰/۰۶-، سن (۰/۰۹) و جنس (۰/۱۴) تنها تأثیر غیرمستقیم بر سازگاری فرهنگی داشته‌اند. نتیجه تحلیل مسیر نیز نشان‌دهنده وجود رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته پژوهش است؛ بنابراین، فرضیه‌های پژوهش را تأیید می‌کند.

نتیجه

هدف اصلی پژوهش، بررسی سازگاری فرهنگی مهاجران آذری در شهر رشت بود. در این زمینه از نظریه چهارگانه جان بری استفاده شد. اولین الگوی سازگاری بری، الگوی همانندی است که با فرضیه چهارم تأیید شد؛ بدین معنا که مهاجران آذری زبان شهر رشت با از دست دادن هویت قومی خود، تا حدود زیادی با جامعه میزبان همانند شده‌اند. دومین الگوی نظریه جان بری، الگوی جدایی است. این الگو در اصل نقطه مقابل الگوی همانندی است؛ یعنی مهاجران نسبت به فرهنگ و جامعه مبدأ خود نگرش مثبتی دارند و درصدد حفظ فرهنگ خویش و تمایز از جامعه میزبان‌اند. الگوی سوم، الگوی ادغام است که در آن فرد مهاجر به‌صورت گزینشی فرهنگ جامعه میزبان را می‌پذیرد. این الگو نیز با توجه به اینکه مهاجران آذری زبان تاحدودی زبان و فرهنگ خود را از دست داده‌اند، تأیید می‌شود. الگوی چهارم، الگوی حاشیه‌نشینی است که با الگوی جدایی همسوست و درباره مهاجران آذری زبان شهر رشت سازگاری ندارد. آنها نه به‌طور کامل از فرهنگ جامعه میزبان دوری گزیده‌اند و نه به‌صورت کامل با آنها ادغام شده‌اند.

با بررسی فرضیه‌های پژوهش مشخص شد بین متغیرهای احساس تعلق قومی، مدت اقامت، جنسیت و نگرش مثبت به

بسته به میزان تفاوت‌های دو فرهنگ، شدت و اهمیت سازگاری متغیر است؛ یعنی هر چقدر تفاوت بین دو فرهنگ بیشتر باشد، تضاد بیشتر است و سازگاری فرهنگ‌ها به‌کندی صورت می‌گیرد؛ ولی در پژوهش حاضر با وجود دو فرهنگ متفاوت، سازگاری مهاجران مشاهده‌شدنی است.

فرضیه پنجم که به ارتباط بین متغیر جنسیت و سازگاری فرهنگی توجه داشت، تأیید شد؛ به این معنا که سازگاری فرهنگی میان افراد، با توجه به تغییراتی که در اثر تماس با فرهنگ جدید تجربه می‌کنند و با توجه به جنسیت آنها متفاوت است. به این مفهوم که تجربه زیستن در جامعه مقصد و میزبان برای دختران و پسران، سازگاری فرهنگی متفاوتی را به ارمغان می‌آورد. به طوری که میزان هماهنگی دختران با فرهنگ جامعه میزبان بیشتر است؛ اما در مردان مؤلفه‌های هویت قومی بارزتر است. وجود برخی مزایا در جامعه میزبان برای زنان روند سازگاری آنها را سرعت می‌بخشد و به جامعه میزبان علاقه‌مند می‌کند.

فرضیه ششم که به سن و سازگاری فرهنگی مهاجران مربوط بود، تأیید نشد؛ به این معنا که افزایش سن و تنوع نسل تأثیری بر سازگاری فرهنگی مهاجران آذری نداشته است.

با در نظر گرفتن شیوه زندگی چندفرهنگی جامعه ایران و اذعان به وجود اشتراکات فرهنگی و سرنوشت مشترک تاریخی به شکل عامل پیونددهنده و انسجام‌بخش اقوام ایرانی در کلیت فرهنگ و اجتماع جامعه ایران، ضرورت دارد در این زمینه، تنوع فرهنگی (آنگونه که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به رسمیت شناخته شده است) مبنای سیاستگذاری قرار گیرد (قادرزاده و محمدزاده، ۱۳۹۷) و به فرهنگ‌های غیربومی به‌منزله بخشی از مردم ایران و پذیرش تفاوت‌های زبانی و فرهنگی آنان به‌منزله زبان و فرهنگی متفاوت با زبان و فرهنگ غالب بها داده شود. از آنجا که هر فرهنگی مزایای ویژه و منحصربه‌فرد و قوت‌هایی دارد که با تقویت آنان فرهنگ ملی یک کشور تقویت می‌شود، پیشنهاد می‌شود از این

مثال خلخال‌ها و نسل دوم هشترودی‌ها هم‌اکنون تاحدی با جامعه کلی رشت سازگاری یافته‌اند که تشخیص آنها به‌راحتی امکان‌پذیر نیست.

آزمون فرضیه سوم پژوهش نشان داد بین مدت اقامت در شهر رشت و سازگاری فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد. مدت اقامت سبب ایجاد چندزبانی، تابعیت‌های مضاعف و کمبود احساس تعلق و هویت می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش حقیقتیان و همکاران (۱۳۷۸) همسو بوده است. کسانی که مدت اقامتشان بیشتر است، تلاش می‌کنند خود را با جامعه میزبان هماهنگ و یکرنگ کنند؛ اما مهاجرانی که مدت اقامتشان کمتر است، بیشتر از الگوی ادغام در سازگاری فرهنگی پیروی می‌کنند؛ بدین صورت که الگوی سازگاری آنان فرهنگ‌پذیری گزینشی است که در آن گروه‌های مهاجر، برخی ویژگی‌های اساسی فرهنگ غالب مانند زبان و آموزش را که به‌طور مؤثری به آنها در جامعه میزبان کمک می‌کنند، می‌پذیرند و ارزش‌های قومی و فرهنگی خود را در سایر حوزه‌های زندگی حفظ می‌کنند.

آزمون فرضیه چهارم پژوهش نشان داد داشتن نگرش مثبت به جامعه میزبان نیز تأثیر مثبتی در پذیرش بیشتر فرهنگ غالب دارد. مهاجران در بلندمدت به انعطاف‌پذیری هویتی می‌رسند و با گذشت زمان (مدت اقامت) به تدریج فرایند سازگاری و تطابق با فرهنگ میزبان نمود می‌یابد و مهاجران مقاومت کمتری در برابر فرهنگ جامعه میزبان از خود نشان می‌دهند (مطابق الگوی همانندی). بنا بر نتایج پژوهش، اگر شاخصه‌هایی مانند ازدواج برون‌گروهی، دوستی‌ها و همکاری‌های برون‌قومی و یادگیری زبان فارسی و گیلکی به‌منزله مؤلفه‌هایی برای سازگاری یا انطباق آذری‌های شهر رشت با فرهنگ غالب رشت در نظر گرفته شوند، مشخص می‌شود که سازگاری فرهنگی مناسبی دارند. همچنین یافته‌های چارچوب نظری پژوهش به‌جز الگوی حاشیه‌نشینی تأیید می‌شود. الگوی حاشیه‌نشینی با تأکیدی که بر تفاوت دو فرهنگ می‌کند، معتقد است در امر سازگاری

ربانی، ر. و پالیزداران، الف. (۱۳۸۳). «بررسی عوامل اجتماعی موثر بر فرهنگ‌پذیری مهاجرین شهر فیروزآباد»، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، س ۴، ش ۱۴، ص ۴۱-۶۷.

ساریخانی، ن. و همایی، ل. (۱۳۹۳). «عوامل مؤثر بر سازگاری اجتماعی مهاجران: مطالعه موردی: شهر بومهن»، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی ایران، س ۴، ش ۱۳، ص ۸-۶۷.

سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۸۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان رشت.

صادقی، ر. (۱۳۸۹). سازگاری اجتماعی - جمعیتی مهاجران نسل دوم افغان‌ها در ایران، پایان‌نامه دکتری جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران.

صفورایی‌پاریزی، م. و کاوندی، ز. (۱۳۹۱). «سازگاری میان فرهنگی؛ پدیده‌ای مطرح ولی دور از نظر»، طهورا: فصلنامه‌ای در عرصه مطالعات زنان و خانواده، س ۵، ش ۱۳، ص ۳۴-۱۵.

فرامرزق‌راملی، الف. (۱۳۸۵). اخلاق حرفه‌ای، تهران: مجنون.

فروتن، ی. (۱۳۹۱). «بررسی اجتماعی و جمعیت‌شناختی مناسبات هویت و مهاجران»، فصلنامه مطالعات ملی، س ۱۳، ش ۲، ص ۷۳-۹۶.

قادرزاده، الف. و محمدزاده، ح. (۱۳۹۷). «مطالعه پیمایشی هویت‌طلبی قومی و سیاسی شدن قومیت‌گردهای ایران»، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، د ۷، ش (۱) ۲۰، ص ۱۹-۴۲.

قاسمی، و. و امیری، م. (۱۳۸۹). «سازگاری اجتماعی و فرهنگی مهاجران ایرانی در آمریکا»، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر، س ۴، ش ۸، ص ۱۹-۴۲.

قلی‌پور، آ. (۱۳۸۶). مدیریت رفتار سازمانی، تهران: سمت.

لطف‌آبادی، ح. (۱۳۸۰). روان‌شناسی رشد؛ نوجوانی، جوانی و بزرگسالی، تهران: سمت.

معارف‌وند، ف. و توفیق، الف. (۱۳۹۳). «هویت قومی مهاجران و

ویژگی‌های منحصربه‌فرد برای تقویت و پیوند میان فرهنگ‌ها استفاده شود؛ بنابراین، باید به شهر رشت، به‌منزله شهری با تنوع فرهنگی نگاه کرد که همه شهروندان آن، این شهر را وطن خود می‌دانند. شاید جامعه شهری رشت به‌سمتی پیش رود که نمونه‌ای برای همزیستی مسالمت‌آمیز فرهنگ‌ها و تکرر فرهنگی باشد. تجربه‌ای مردمی که تحمل در سطح اقوام را به دیگران می‌آموزد.

منابع

احمدلو، ح. و افروغ، ع. (۱۳۸۱). «رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز»، مطالعات ملی، ش ۱۳، ص ۱۰۹-۱۴۴.

اسلامی‌نسب، ع. (۱۳۷۳). روان‌شناسی سازگاری (چگونه با خود، طبیعت و اجتماع سازگار شویم)، تهران: بنیاد پورباقری، م. (۱۳۹۱). بررسی هویت و سازگاری فرهنگی آذری‌های تهران (منطقه یافت‌آباد تهران و شهر اسلام‌شهر)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد.

جمالی، ف. (۱۳۸۱). «مهاجرت، شهرها و سازگاری مهاجران»، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، د ۴۵، ش ۱۸۲، ص ۸۱-۶۱.

جمشیدیها، غ. و عنبری، م. (۱۳۸۳). «تعلقات اجتماعی و اثرات آن بر بازگشت مهاجران افغانی»، نامه علوم اجتماعی، ش ۲۳، ص ۴۳-۶۸.

حقیقتیان، م.؛ غضنفری، الف. و تقوی، س. (۱۳۸۷). «بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری فرهنگی مهاجران به شهر قائمیه»، مجله علوم اجتماعی و انسانی شیراز، د ۲۷، ش (۱) ۵۴، ص ۶۴-۷۹.

خالد، الف. و سلمانی‌بیدگلی، م. (۱۳۹۵). «فرهنگ‌پذیری و سازگاری در میان جوانان کرد»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، د ۹، ش ۴، ص ۱۶۵-۱۸۱.

داورنیا، ع. (۱۳۸۵). علل و شاخصه‌های تغییر زبان ترک‌های تهران، تهران: اندیشه نو.

- روند ادغام آنان در ساختار و مناسبات شهری؛ مطالعه مهاجران کرد محله اسلام‌آباد شهر کرج»، *دوفصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، س ۵، ش ۱، ص ۱۲۳-۱۴۴.
- مقصودی، م. (۱۳۸۰). *تحولات قومی در ایران*، تهران: مؤسسه مطالعات ملی.
- میرعبدالعظیمی، س.؛ نوروزی‌فیروز، م. و اکبری، ص. (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر مهاجرت بر روند شهرنشینی و تراکم نسبی جمعیت استان گیلان»، *همایش تحلیل یافته‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰*.
- نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵.
- Berry, J. Poortinga, Y. H. Segall, M. H. & Dasen, P. R. (1992) *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press.
- Huddy, L. (2004) "Contrasting Theoretical Approaches to Intergroup Relations." *Political Psychology*, 25 (6): 947-967.
- John, W. B. Phinney, J. S. Sam, D. L. & Paul V. (2006) "Immigrant Youth: Acculturation, Identity and Adaptation." *Applied Psychology: an International Review*, 3: 303-332.
- <https://www.amar.org.ir/>

